

Научна хроника

Konferencija o pripovedanju

(*Pripovedačka kultura u prostoru*, međunarodna naučna konferencija, Slovenska Bistrica, Slovenija 10–11. jun 2019)

Monika Kropelj Telban

(sa slovenačkog prevela Danijela Đorović)

Međunarodna naučna konferencija *Pripovedačka kultura u prostoru* održana je 10. i 11. juna 2019. u Slovenskoj Bistrici, na Bistričkoj tvrđavi, što je ovom događaju dalo poseban svečani pečat. Konferenciju su organizovali Institut za slovenačku etnologiju Naučno-istraživačkog centra Slovenske akademije nauka i umetnosti (ZRC SAZU) iz Ljubljane i Razvojno-informacioni centar Slovenska Bistrica¹.

Izlagači su iz različitih uglova pokušali da sagledaju teorijske i praktične koncepte uključivanja nematerijalne kulturne baštine u konkretno lokalno okruženje. Postavila su se i pitanja komercijalnih interesa, koji su često suprotstavljeni načelima struke, kao i druga pitanja vezana za korišćenje kulturne baštine. Posle uvodnih predavanja koja su predstavila ovu vrstu problematike na području Pohorja i Istre (Elis Bačac, Mladen Rajko i Monika Kropelj Telban), drugi istraživači su govorili o sopstvenim iskustvima u istraživanjima iz ove oblasti.

Katja Hrobat Virgolet bavila se pitanjem mitskog parka na primeru dva takva parka na slovenačko-hrvatskoj granici: već postojeće mitske staze na području opštine Mošćenička Draga u Hrvatskoj s vrhom Perunom, a na drugoj, slovenačkoj strani nalazi se park u Rodiku, koji je još u pripremi i gde se lokalne legende nadovezuju na karakteristike pejzaža i ukazuju na to kako su ljudi integrisali apstraktnu hrišćansku doktrinu u domaću okolinu. Iznela je i neke aktuelne probleme, vezane za interpretaciju nematerijalnog nasleđa, stručnu selekciju priča iz raznovrsnog i bogatog izbora nematerijalne baštine i „zamrzavanje“ tradicije preko savremenih audio-vizuelnih medija.

¹ Konferencija je organizovana u okviru projekta *Živa coprnija/Živa štrigarija*, koji se finansira iz programa regionalne saradnje Interreg V-A Slovenija–Hrvatska. Glavni cilj projekta, u kojem je učestvovalo šest projektnih partnera iz Slovenije i Hrvatske, jeste da se obezbedi aktivno negovanje pripovedačke baštine Pohorja i Istre. Više na <https://ric-sb.si/ziva-coprniya>.

Martina Piko-Rustija iz Slovenačkog etnološkog instituta „Urban Jar-nik“ iz Celovca govorila je o predstavljanju pripovedačke tradicije na po-dručju austrijske Koruške koju su oblikovala i još ga oblikuju dva jezika i dva identiteta (slovenački i austrijski). Pripovedačka tradicija je bila uteme-ljena na traganju za etničkim identitetom slovenačke ili nemačke zajednice u Koruškoj. Ali sada, u 21. veku, živog pripovedanja i pripovedača skoro da više i nema. Danas, npr., tradicionalna predanja bivaju sve više (pre)obliko-vana pomoću novih savremenih elemenata i koriste se za turističku promo-ciju određenog kraja, tako da na taj način pripovedanje takođe učestvuje u oblikovanju prostora.

O tome kako, na primer, predanja o vilama mogu da utiču na prestruk-turiranje prostora govorila je Mirjam Mencej, koja je istakla da su mesta više od geografske lokacije, da su to mesta sećanja i prizori posebnih su-sretanja budući da se o njima pričaju priče. Kada se predanja odnose na konkretne lokalitete koje ljudi naseljavaju, često upozoravaju stanovnike na opasnosti u okolini i tako kreiraju neku vrstu kognitivne mape. Ulogu predanja u definisanju prostora predstavila je na primeru područja oko Buškog blata u Hercegovini.

Smiljana Đorđević Belić je u vezi s predanjima o vodenom biku iz Vla-sinskog jezera istraživala njihovo pojavljivanje u samom prostoru i njihov potencijal u turizmu. Predanje o vodenom biku je deo opsežnog korpusa folklornih tekstova o čuvarima voda. Obnavljanje takvih priča nakon zem-ljotresa iz 2010. privuklo je pažnju javnosti, a uz to se postavilo i pitanje statusa folklornih tekstova u medijskom diskursu. Začuđuje, međutim, da njihov potencijal u turističkoj ponudi za sada ostaje neiskorišćen.

Marija Jasinska iz Instituta za slovenske studije Ruske akademije na-uka u Moskvi istraživala je identifikaciju demona *mora* (*zmora*, *mara*) u slovenačkim i poljskim tekstovima. Pri tome je došla do saznanja da je mi-tološki lik *mora/mara* jedan od najviše zastupljenih slovenskih (i ne samo slovenskih) demona. Njegove uloge su toliko raznovrsne da do danas među istraživačima ne postoji zajedničko mišljenje da li je u pitanju jedan lik, izražen u više lokalnih varijanata, ili je reč o više demona koji imaju homonimne ili slične nazive. Definisala je osnovne odlike i uloge ovog demona, različite tipove more i rituale koji su se koristili za zaštitu od njega.

Maria Ines Palleiro iz Instituta za filologiju i literaturu u Buenos Aire-su predstavila je svoje istraživanje u kojem je poredila dva demonska lika: *strah iz Komata* u Sloveniji i *Cairé* iz Argentine, a uz to i tekstualne pejzaže i kulturno nasleđe slovenačkih i argentinskih predanja koja odražavaju lo-kalni identitet. Proučavanju je pristupila preko poređenja slovenačkih i ar-gentinskih narodnih priča u okviru pripovedačke strukture lokalnih iden-titeta tj. 'tekstualnih' pejzaža. Naglasila je da se pojedinačni pripovedački sklopovi tematskih, strukturnih i slogovnih karakteristika mogu tretirati

kao matrica – ona deluje kao neka vrsta osnovne priče koja se lako može preoblikovati u različitim pripovednim kontekstima.

Andrej Pleterski iz Instituta za arheologiju ZRC SAZU u Ljubljani dokazao je da prostor pomaže da se razumeju predanja, što je istraživao na primeru prostornih ideograma, zapravo lokacija gde se smatralo da su se događale kosmičke drame. Utvrdio je da su i posle toliko vekova „dramski tekstovi“ ostali zalepljeni za pojedine delove takve pozornice.

Barbara Ivančič Kutin iz Instituta za slovenačku etnologiju ZRC SAZU je na toponimima, predanjima i folklornim obrascima iz Zgornjega Posočja analizirala njihove sadržaje u vezi s prostorom iz kojeg potiču.

Na kraju je Saša Babič, takođe iz Instituta za slovenačku etnologiju ZRC SAZU, razmatrala prostor kao jednu komponentu u slovenačkim poslovicama i istraživala na koje načine prostor može da odredi njihovo značenje.

Konferencija je završena kulturnim programom u kojem su đaci osnovne škole iz Slovenske Bistrice predstavili na sceni predanja u prostoru, a bilo je i lutkarskih predstava u prirodi koje su učesnike provele pripovedačkim stazama Bistričkog Pohorja.

др Моника Крпеј Телбан
Институт за словеначку етнологију
научно-истраживачког центра
Словеначке академије наука и уметности
Е-пошта: monika.kropej@zrc-sazu.si

Примљено: 9. 10. 2019.
Прихваћено: 4. 11. 2019.